

**МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою Державної екологічної
академії післядипломної освіти та управління

Голова Вченої ради

О. Бондар

(Протокол № 4-20 від 27.10.2020 р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«ТЕОРІЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ»

Галузь знань:	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність:	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

Робочу програму з дисципліни «Теорія еколого-економічного аналізу» для підготування докторів філософії зі спеціальності 051 – «Економіка» у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

доктор економічних наук, професор,
Заслужений економіст України,
професор кафедри зеленої економіки
та економіки природокористування

Галушкіна Тетяна Павлівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри зеленої економіки
та економіки природокористування

О. Хохуляк

Робочу програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри зеленої економіки та економіки природокористування, протокол № 3 від 23.10.2020 р.

Завідувач кафедри

О. Бутрим

ПОГОДЖЕНО

Перший проректор
з науково- педагогічної роботи

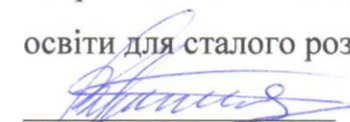

Г. Фінін

« 23 » жовтня 2020 р.

ПОГОДЖЕНО

Директор Міжгалузевого
координаційного центру з екологічної
освіти для сталого розвитку

В. Барановська

« 23 » жовтня 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки	за вибором	
Модулів – 2			
Змістових модулів – 2	Спеціальність: 051 – економіка	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання розробка тестів, розробка лекційного, семінарського заняття (назва)		-й	2-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи –	Освітньо-кваліфікаційний рівень: аспірант	Лекції	
		год.	20 год.
		Практичні, семінарські	
		год.	20 год., з них консультації – 2 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		год.	80 год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: - диференційний залік			

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Теорія еколого-економічного аналізу» є: формування теоретичних знань у сфері методики проведення еколого-економічного аналізу, вивчення наслідків екологічної діяльності підприємств, визначення впливу факторів на їх відхилення для виявлення в подальшому недоліків, а також розробка заходів, спрямованих на стабілізацію та покращення стану навколишнього природного середовища.

Завдання:

- ознайомити з інформаційною базою еколого-економічного аналізу для обґрунтування і вибору управлінських рішень;
- забезпечити вивчення особливостей проведення еколого-економічного аналізу відповідно до умов ринково орієнтованої економіки, а також новітніх досягнень у цій галузі знань;
- ознайомити з особливостями проведення галузевого еколого-економічного аналізу на підприємстві;
- сформувати практичні навички у виявленні внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності природокористування та охорони довкілля, якісних і кількісних залежностей кінцевих результатів виробничо-господарської діяльності від основних економічних, організаційно-технологічних, соціальних, а також екологічних факторів.

1. Організація курсу

На вивчення навчальної дисципліни відведено 120 годин 4 кредити ЄКТС. Аудиторна робота включає 20 год. лекційних, 18 год. практичних робіт, іспит – 2 год. Самостійна робота над курсом – 80 годин.

2. Рейтингові оцінки

Курс оцінюється за 100-бальною шкалою: до 60 балів – за роботу у семестрі; залік – до 40 балів.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи еколого-економічного аналізу

Тема 1. Предмет, об'єкти та напрямки еколого-економічного аналізу.

Предмет та напрямки еколого-економічного аналізу. Об'єкти еколого-економічного аналізу. Природокористування як об'єкт еколого-економічного аналізу. Принципи проведення та особливості еколого-економічного аналізу на промисловому підприємстві.

Тема 2. Види еколого-економічного аналізу. Екологічна оцінка. Екологічна діагностика. Екологічний ситуаційний аналіз. Екологічний маркетинговий аналіз. Екологічний аудит.

Тема 3. Метод і методика еколого-економічного аналізу. Поняття методу та методики еколого-економічного аналізу, їх сутність, особливості та зміст. Способи традиційного оброблення еколого-економічної інформації в аналізі господарської діяльності підприємства. Детерміноване моделювання і перетворення факторних систем. Способи вимірювання впливу факторів у детермінованому аналізі.

Тема 4. Організація еколого-економічного аналізу. Інформаційна база аналізу. Фактори впливу на показники еколого-економічної ефективності виробництва та їх взаємозв'язок. Основні етапи проведення еколого-економічного аналізу. Користувачі еколого-економічної звітності. Сучасна система екологічної звітності підприємства. Система екологічної інформації та екологічний баланс підприємства.

Тема 5. Методика виявлення та підрахунку резервів в еколого-економічному аналізі. Поняття, економічна суть господарських резервів та їх класифікація. Принципи організації пошуку і підрахунку резервів. Методика підрахунку та обґрунтування величини резервів.

Модуль 2. Еколого-економічний аналіз діяльності підприємства.

Тема 6. Структуризація еколого-економічних показників виробництва.

Загальна класифікація еколого-економічних показників. Показники еколого-економічного рівня виробництва. Принципи комплексної оцінки виробництва

Тема 7. Аналіз організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності. Передумови здійснення аналізу організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності. Завдання аналізу організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності та його показники. Аналіз технічного рівня природоохоронної діяльності. Аналіз організаційно рівня природоохоронної діяльності. Показники впровадження природоохоронних заходів.

Тема 8. Еколого-економічний аналіз використання виробничих ресурсів господарюючого суб'єкта. Завдання аналізу використання виробничих ресурсів суб'єкта господарювання. Класифікація показників аналізу використання виробничих ресурсів. Особливості розрахунку та застосування окремих показників використання виробничих ресурсів.

Тема 9. Аналіз витрат на природоохоронну діяльність та результатів поліпшення використання природних ресурсів і якості довкілля. Роль та завдання аналізу витрат на природоохоронну діяльність. Показники аналізу витрат на природоохоронну діяльність. Завдання та основні показники аналізу результатів діяльності з поліпшення використання природних ресурсів та якості довкілля. Особливості розрахунку та застосування окремих показників результатів діяльності з поліпшення використання природних ресурсів. Обробка результатів еколого-економічного аналізу.

Тема 10. Аналіз впливу діяльності з охорони довкілля на комерційну діяльність суб'єкта господарювання. Система показників аналізу впливу діяльності з охорони довкілля на комерційну діяльність суб'єкта господарювання. Аналіз впливу діяльності з охорони довкілля на результати виробничої діяльності суб'єкта господарювання. Аналіз впливу діяльності з охорони довкілля на результати комерційної діяльності суб'єкта господарювання. Аналіз ефективності застосування системи економічного стимулювання.

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Загалом	у тому числі					Загалом	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи еколого-економічного аналізу												
Тема 1. Предмет, об'єкти та напрямки еколого-економічного аналізу.								2				8
Тема 2. Види еколого-економічного аналізу.								2	2			6
Тема 3. Метод і методика еколого-економічного аналізу.								2	2			10
Тема 4. Організація еколого-економічного аналізу.								2	2			8
Тема 5. Методика виявлення та підрахунку резервів в еколого-економічному аналізі.								2	2			10
Модуль 2. Еколого-економічний аналіз діяльності підприємства												
Тема 6. Структуризація еколого-економічних показників виробництва.								2	2			8

Тема 7. Аналіз організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності.								2	2			10
Тема 8. Еколого-економічний аналіз використання виробничих ресурсів господарюючого суб'єкта.								2	2			8
Тема 9. Аналіз витрат на природоохоронну діяльність та результатів поліпшення використання природних ресурсів і якості довкілля.								2	2			6
Тема 10. Аналіз впливу діяльності з охорони довкілля на комерційну діяльність суб'єкта господарювання.								2	2			6
Разом годин								20	18			80

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет, об'єкти та напрямки еколого-економічного аналізу.	2
2.	Види еколого-економічного аналізу.	2
3.	Метод і методика еколого-економічного аналізу.	2
4.	Організація еколого-економічного аналізу.	2
5.	Методика виявлення та підрахунку резервів у еколого-економічному аналізі.	2
6.	Структуризація еколого-економічних показників виробництва.	2
7.	Аналіз організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності.	-
8.	Еколого-економічний аналіз використання виробничих ресурсів господарюючого суб'єкта.	2
9.	Аналіз витрат на природоохоронну діяльність та результатів поліпшення використання природних ресурсів і якості довкілля.	2
10.	Аналіз впливу природоохоронної діяльності на формування та оцінку показників комерційної діяльності підприємства.	2
	Разом	18

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Напрямки, предмет та об'єкти еколого-економічного аналізу. Сфера природокористування як об'єкт економічного аналізу. Необхідність проведення ЕЕА на підприємствах. Групи показників, що використовуються в ЕЕА. Охарактеризувати практичну сутність еколого-економічного аналізу як складової екологічного менеджменту на підприємстві, використовуючи конкретні приклади.	8
2.	Види еколого-економічного аналізу. Оцінка впливу на довкілля. Екологічна діагностика. Екологічний ситуаційний аналіз. Екологічний маркетинговий аналіз. Екологічний аудит. Приклади конкретних показників впливу на компоненти довкілля за їх групами (повітряний басейн, водні ресурси, земельні ресурси, мінеральні ресурси, біологічні ресурси).	6
3.	Метод і методика еколого-економічного аналізу. Способи традиційного оброблення еколого-економічної інформації в аналізі господарської діяльності підприємства. Детерміноване моделювання і перетворення факторних систем. Способи вимірювання впливу факторів у детермінованому	10

	аналізі.	
4.	<p>Організація еколого-економічного аналізу.</p> <p>Інформаційна база еколого-економічного аналізу.</p> <p>Фактори впливу на показники еколого-економічної ефективності виробництва та їх взаємозв'язок.</p> <p>Основні етапи проведення еколого-економічного аналізу.</p> <p>Користувачі еколого-економічної звітності.</p> <p>Сучасна система екологічної звітності підприємства.</p> <p>Система екологічної інформації та екологічний баланс підприємства.</p>	8
5.	<p>Методика виявлення та підрахунку резервів у еколого-економічному аналізі.</p> <p>Поняття, економічна суть господарських резервів та їх класифікація.</p> <p>Класифікація господарських резервів.</p> <p>Принципи організації пошуку і підрахунку резервів.</p> <p>Методика підрахунку та обґрунтування величини резервів.</p> <p>Підрахунок резервів за методом прямого рахунку.</p> <p>Розрахунок резервів із застосуванням способу порівняння.</p> <p>Застосування способів детермінованого факторного аналізу для визначення величини резервів в еколого-економічному аналізі.</p> <p>Застосування методів кореляційного, функціонально-вартісного аналізу, математичного програмування при підрахунку резервів.</p> <p>Підрахунок резервів за розрахунково-конструкційним методом.</p>	10
6.	<p>Структуризація еколого-економічних показників виробництва.</p> <p>Загальна класифікація еколого-економічних показників.</p> <p>Показники еколого-економічного рівня виробництва.</p> <p>Принципи комплексної оцінки виробництва</p>	8
7.	<p>Аналіз організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності.</p> <p>Передумови здійснення аналізу організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності.</p> <p>Завдання аналізу організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності та його показники.</p> <p>Аналіз технічного рівня природоохоронної діяльності.</p> <p>Аналіз організаційно рівня природоохоронної діяльності.</p> <p>Показники впровадження природоохоронних заходів.</p>	10
8.	<p>Еколого-економічний аналіз використання виробничих ресурсів господарюючого суб'єкта. Класифікація показників наявності і ступеня використання виробничих ресурсів, призначених для природоохоронної діяльності.</p> <p>Аналіз показників, що відображають рівень використання основних природоохоронних фондів, та їх розрахунок.</p> <p>Аналіз факторів, що сприяють підвищенню рівня фондівіддачі.</p>	8

	Аналіз рівня кваліфікації працівників природоохоронних служб на підприємств.	
9.	Аналіз витрат на природоохоронну діяльність та результатів поліпшення використання природних ресурсів і якості довкілля. Показники аналізу витрат на природоохоронну діяльність. Завдання та основні показники аналізу результатів діяльності з поліпшення використання природних ресурсів та якості навколишнього середовища. Особливості розрахунку та застосування окремих показників результатів діяльності з поліпшення використання природних ресурсів. Обробка результатів еколого-економічного аналізу.	6
10.	Аналіз впливу діяльності з охорони довкілля на комерційну діяльність суб'єкта господарювання. Схема формування й аналізу основних груп показників у системі комплексного еколого-економічного аналізу. Особливості показників результатів природоохоронної діяльності. Вплив природоохоронної діяльності на показники використання праці та заробітної плати на підприємстві. Підходи до оцінки зміни прибутку під впливом природоохоронної діяльності підприємств. Форми економічного стимулювання природоохоронної діяльності на підприємстві.	6
	Разом	80

9. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний; репродуктивний (репродукція-відтворення); метод проблемного викладення; частково-пошуковий метод; дослідницький метод; дискусійні методи; імітаційні та неімітаційні методи; неігрові методи; метод моделювання.

10. Методи контролю

Практичні роботи, тестові завдання, кейси, самостійні роботи, ситуаційні завдання.

11. Розподіл балів, які отримують аспіранти

Рівень поточних знань аспірантів оцінюється відповідно до методики рейтингові оцінки. Сутність методики полягає у визначенні поточного рейтингу аспіранта, що розраховується як сума балів за всіма видами практичних завдань та результатами самостійної роботи і наращується протягом семестру.

Приклад для іспиту

Поточне тестування та самостійна робота										Іспит	Сума
Модуль № 1					Модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5		
30					30					40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
(91-100) A	відмінно	зараховано
(81-90) B	добре	
(71-90) C		
(66-70) D	задовільно	
(60-65) E		
(30-59) FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
(0-29) F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендована література

Законодавчі акти та нормативні документи

1. Кодекс цивільного захисту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища від 25.06.1991. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
3. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2059-19>
4. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
5. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
6. Закон України «Про екологічний аудит» від 16.10.2020 р. 1862-IV. Відомості Верховної Ради. 2004. № 45. Ст. 500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>
7. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
8. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. – Режим доступу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf

Основна література

1. Баланенко О.Г., Стойкова Т.М., Стойкова І.М . Сутність та основні завдання еколого-економічного аналізу діяльності підприємства / О.Г. Баланенко, Т.М.Стойкова, І.М Стойкова // Young Scientist. – 2017. – №1 (41) – С.535-539.
2. Белоусов А.И. Курс эколого-экологического анализа : учеб. пособие / А.И. Белоусов. – М. :Финансы и статистика, ИНФРА-М, 2010. – 160 с.

3. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : спец. 7.050106 «Облік і аудит» / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 680 с.
4. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування. Навчальний посібник. – Харків: Бурун Книга, 2009. – 480 с.
5. Галушкіна Т.П., Грабовська Л.М. Екологічний менеджмент та аудит: Навчальний посібник в II частинах. – Херсон, 2012. – 421с.
6. Грицик В. Екологія довкілля. Охорона природи: навч. посібник / Грицик В., Канарський Ю., Бедрій Я. – Київ: Кондор, 2009. – 292 с.
7. Економічний аналіз: навч. посіб./ [Кожанова Є. П., Отенко І. П., Серікова Т. М. та ін.]. – 3-тє вид., допрац. і доп. – Х.: ВД Інжек, 2009. 3 – 44 с.
8. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль: Посібник / Д.В. Зеркалов. – К.: КНТ, Дакор, Основа, 2007. – 412 с.
9. Зось-Кіор М. В. Мотиваційні аспекти управління екологоекономічним потенціалом аграрних підприємств. Науковий вісник ПУЕТ. Серія: Економічні науки. 2020. № 1(97). С. 26–31.
10. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Г. І. Кіндрацька [и др.]. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 487 с. – ISBN 978-966-346-592-0
11. Ключан В.П. Організація і методика економічного аналізу / В.П. Ключан, О.М. Вишнеvsька, Н.І. Костаневич [Навчальний посібник.] – Миколаїв. Видавничий центр Миколаївського державного аграрного університету, 2010. – 194 с.
12. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. – Суми, ВТД «Унівеситетська книга», 2002. – 346 с.
13. Никола С. О. Мотивация как основа экономико-экологического механизма природопользования. Економічні інновації. 2015. Вип. 60 (3). С. 168–175.

14. Нікола С. О. Формування системи економічного стимулювання природокористування в умовах екологізації підприємницької діяльності: дис. ... канд. екон. наук (доктора філософії): 08.00.06 / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2018. 263с
15. Павлик А. В. Еколого-економічна складова в оцінці енергетичного сектору України. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії – 2018. Київ. Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. 2018. С. 276–279
16. Павлик А. В. Еколого-економічні наслідки використання відновлювальних джерел енергії. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". 2017. № 2 (50). С. 96–100
17. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання. Підручник. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 365 с.
18. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах зеленої економіки: монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. Є. В. Хлобистова. Київ: НІСД, 2012. 360 с.
19. Резник Г. А., Малышев А. А. Механизмы эколого-экономической мотивации предприятия в современных условиях. Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. 2011. № 3. С. 114–121.
20. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник/ Г.В. Савицька. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
21. Садченко О. В., Нікола С. О. Економіко-екологічні механізми економічного стимулювання природокористування. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2017: колективна монографія / за наук. ред. проф. Є. В. Хлобистова. Київ: НТУУ – Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського; Інститут телекомунікацій та глобального інформаційного простору НАН України; Вища економікогуманітарна школа, 2017. С. 497–508
22. Сотник І. М. Управління ресурсозбереженням: соціо-екологоекономічні аспекти: монографія. Суми: Вид-во СумДУ. 2010. 499 с.

23. Теория экономического анализа : учебник / М.И. Баканов, М.В. Мельник, А.Д. Шеремет ; под ред. М.И.Баканова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 536 с.

24. Теорія еколого-економічного аналізу : навчальний посібник / Є. В. Мішенін, І. М. Сотник, Н. В. Мішеніна, І. О. Галиця ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Є. В. Мішеніна. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – 246 с.

25. Чумак Г. М. Методичний підхід до оцінки економічного ефекту від впровадження інноваційно-інвестиційних заходів природоохоронного характеру. Fundamental and applied research in the modern world: the 6th International scientific and practical conference (Boston, USA, January 20-22, 2021). Boston, USA, VoScience Publisher 2021. P. 965–970.

26. Чумак Г. М. Оцінювання комплексних цільових програм у сфері охорони довкілля обласних центрів України. The world of science and innovation: the 6 th International scientific and practical conference (London, United Kingdom, 14–16 January, 2021). London, United Kingdom: Cognum Publishing House, 2021. P. 1177–1180

27. Чумак Г. М. Управління еколого-економічним розвитком промислових підприємств: дис. ... канд. екон. наук (доктора філософії): 08.00.04 /Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2021. 338 с.

28. Швиданенко Г. О., Криворучкіна О. В., Матукова Д. Г. Розвиток підприємства на еколого-економічних засадах: монографія Київ: КНЕУ, 2017. 184 с.

29. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с.

Допоміжна література

1. Зелена економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні /Буркинський Б.В.,Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. -Одеса: ІПРЕЕД НАН України – Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 348 с.

2. Мельник Л.Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. – 346 с. 4. Микитюк О.М. Екологія людини: Підручник. – 3-є вид., випр. і доп. /О.М. Микитюк, О.З. Злотін, В.М. Бровдій. – Харків: «ОВС», 2004. – 254 с.

3. Хилько М.І. Екологізація політики / М.І. Хилько. – К.: ВАДЕКС, 2014. – 344 с.

4. Шмандій В. М. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник / В. М. Шмандій, І. О. Солошич. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 296 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

2. Офіційний сайт Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Режим доступу: <https://mepr.gov.ua> .